

Reuzeslalom in China

Over China schrijven houdt risico's in. Het is een groot en complex land. Ontwikkeling en hervormingen gaan razend snel. Daar weten de sociale wetenschappers die dat land tussen 1950 en 1980 hebben bestudeerd alles van. Het nieuwe beleid dat sinds 1978 in succesieve etappes steeds duidelijker naar voren komt, toont geen enkele gelijkenis met het beleid dat tussen 1958 en 1978 werd gevoerd. In feite is dat beleid in bijna alle opzichten tegenovergesteld aan dat van de Grote Sprong Voorwaarts (1958) en dat van de Grote Sprong Achteruit (1966-1976: de Culturele Revolutie). In een indrukwekkende serie hervormingen tussen 1978 en 1984, en het eind is nog niet in zicht, werden het landbouwbeleid, de industriepolitiek, het technologiebeleid en de buitenlandse economische betrekkingen op hun kop gezet. Op het platteland en ook in de steden waart een andere, meer ondernemersgezinde geest. Welke zijn de belangrijkste karakteristieken van deze hervormingen en waartegen zetten ze zich af?

In de eerste plaats is de eenheid van productie op het platteland niet langer de beoemde „commune”, maar het „huishouden”. Het eten uit de „gemeenschappelijke pot” is afgelopen. Mensen die harder werken, krijgen een hoger inkomen en hun pot wordt sneller groter dan die van anderen. „Laat sommige boeren sneller rijk worden dan anderen” is nu de slogan. Een klap in het gezicht dus van het „egalitarisme” dat voorheen werd gepraktiseerd en vooral door de Bende van Vier werd gepropageerd.

In de tweede plaats is het nu ook gedaan met de gedetailleerde en imperatieve planning, opgelegd door talloze ministeries in de hoofdstad. Het „bedrijf” heeft nu veel meer bevoegdheden en kan beslissen over kwantiteit, kwaliteit, type, inkoop en verkoop van goederen. Decentralisatie dus: op het platteland naar het huishouden; in de industrie en de stad naar het bedrijf.

In de derde plaats vinden analoge verschuivingen plaats in de politieke besluitvorming: van Beijing naar de Provincies, van de Provincies naar de Counties en van de Counties naar de Townships.

In de vierde plaats opent het gehele land zich naar buiten toe. Zowel Beijing als ook de Provincies (die nu zelf rechtstreeks buitenlandse contacten mogen aangaan) zijn druk bezig externe betrekkingen aan te knopen op allerlei gebied: handel, technologie, investeringen, educatie en cultuur. Er is een geweldige dorst naar persoonlijke, institutionele en politieke contacten met het buitenland, vooral met de Verenigde Staten en West-Europa. Na de desastreuze 12 jaar (1966-1978), waarin de academies en universiteiten gesloten bleven, het academisch en onderzoekspersoneel het platteland was opgestuurd en er een gehele intellectuele lacune is ontstaan van 12 jaar, wil men nu ook vooral op educatief en cultureel gebied de internationale contacten herstellen.

In de vijfde plaats weerspiegelt zich het „open deur”-beleid van China in de 14 „open steden” langs de kust. De „speciale economische gebieden” en „open kuststeden” (die elders gewoon „free zones” zouden heten), voeren nu een actief beleid om buitenlandse

bedrijven aan te trekken. Zo verscheen er op 6 april jl. in de *China Daily* (een Engelstalig dagblad dat behalve in Beijing en Shanghai ook gedrukt wordt in Hong Kong en New York) een advertentie van een halve pagina met de volgende oproep: „Wuhan, a focal point of business for 9 Provinces and the economic heart of Central China, will welcome economic and technical co-operation and the development and expansion of trade. Various legally constituted corporations in Wuhan City want to contact businessmen world-wide for developing and co-operating on trade”.

Het bovenstaande wordt mooi geïllustreerd aan de hand van de meest recente hervorming in de golf die China sinds 1978 overspoelt, namelijk de hervorming van de economische structuur (toegesplitst op de industrie, de stedelijke economie en de internationale economische betrekkingen) van 20 oktober 1984. Hier volgt een aantal sleutelwoorden en -begrippen die men in dit uiterst belangrijke document van het Centraal Comité kan vinden: nieuwe technologieën; de rol van de markt; socialisme is niet hetzelfde als egalitarisme; veel grotere nadruk op de stedelijke moderne sector en op de grote en middelgrote bedrijven; bedrijven krijgen een grotere autonomie wat betreft het aantrekken en ontslaan van personeel, salarisstructuur en -verschillen; arbeiderszelfbestuur; flexibele en meer indicatieve planning; onderscheid tussen een „planned commodity economy”, een markteconomie en een „Oosteuropese”, socialistische economie; vraag- en aanbod en prijsprikkels; zo weinig mogelijk centraal-administratieve regulering; decentralisatie; salarisverschillen al naar gelang van inspanning; de Chinese economie moet aanhaken bij de rest van de wereld; accent op goed management en goede managers; groot belang van wetenschap, technologie en onderwijs; socialisme met Chinese karakteristieken.

Het document lezende, krijgt men de indruk dat volgens de Chinezen anno 1984 de beste weg naar het socialisme, het kapitalisme is. Dat is inderdaad door Marx met even zoveel woorden gezegd, namelijk dat het socialisme de volgende stap was *na* het kapitalisme. De sprong van een feodale, agrarische structuur rechtstreeks naar het socialisme is een sprong in het duister gebleken. Wat hebben de „Chinakenners” niet moeten slikken sinds 1978. En nu, om het allemaal af te ronden, komt daar dit document, dat zegt: marktsignalen, prikkels, deregulering, moderne technologie, moderne sector, grote en middelgrote bedrijven!! Het past allemaal precies in de nieuwe tijdgeest en klinkt als het geluid van een respectabel centrum-rechts kabinet!

China is dus bezig zijn sociaal-economisch beleid van het ene uiterste om te buigen naar het andere uiterste. Was er misschien tussen 1958 en 1978 te veel nadruk op egalitarisme, nu is er waarschijnlijk te veel nadruk op groei en ongelijkheden. In een geweldige slalombeving probeert een land van 1 miljard inwoners het juiste evenwicht te vinden tussen groei en herverdeling; tussen nadruk op centrale planning en de rol van het bedrijf en het individu; tussen de rol van de staat en de rol van de markt. Men zou zich een minder heftige beweging kunnen voorstellen om dit evenwicht te bereiken.

Wat zijn de problemen die door deze la-verzucht op het ogenblik naar voren komen? Ten eerste een grote druk op de prijzen; inflatie steekt de kop op in China. Ten tweede het probleem van relatieve prijzen: landbouw-prijzen worden sterk gesubsidiëerd; de prijs van kolen is te laag; hetzelfde geldt voor prijzen in de dienstensector. Een hervorming van het prijzenstelsel is dus noodzakelijk. Ten derde beginnen de loon- en salaristijgingen

uit de hand te lopen. In 1984 was er sprake van een gemiddelde stijging van 40%! Ten vierde is het grote probleem de groeitempo van de Chinese economie: deze bedroeg 12% in 1984 (er was vijf procent voorzien in het Plan!) voor de gehele economie; voor de landbouw was de groei in 1984 zelfs 14,5 procent. Gezien de overheidssubsidies op de landbouw-prijzen betekent deze ongekende produktie-explosie een ramp voor de staatsbegroting waarvan nu 25% wordt opgeslorpt door landbouwsubsidies.

Het grote probleem ligt dus in de paradox dat de hervormingen een overmaat aan succes hebben gehad: te veel en te grote investeringen hebben geleid tot een te grote groei van de Chinese economie, hetgeen op zijn beurt de regeringssubsidies tot ongekende hoogte heeft opgejaagd. Als de overheid de economische groei niet beter in de hand kan houden, lopen de hervormingen groot gevaar. Het eind van de zigzaggende hervormingskoers is dan ook nog lang niet in zicht: inflatie, financieringstekort, te snelle investeringen, zeer snelle inkomensstijging van bepaalde groepen. Om daaraan het hoofd te kunnen bieden, zouden de teugels weer moeten worden aangehaald nadat ze te veel gevierd werden.

Ten slotte een enkel woord over de nadruk op wetenschap, technologie en onderwijs. Het kan niet genoeg worden benadrukt hoe somber en reactionair de culturele revolutie is geweest op wetenschappelijk en onderwijsgebied. Zoals gezegd, heerst er nu een grote drang naar het zo snel mogelijk hervatten van internationale relaties, ook op *die* terreinen. Welke landen hebben tot nu toe het best begrepen dat het van belang is naast economische en technologische relaties ook nauwe banden aan te gaan op wetenschappelijk en onderwijsniveau? Dat zijn de Verenigde Staten en Japan, met de Duitse Bondsrepubliek als enig Europees land. Minister Deetman, tijdens zijn recent bezoek aan China, verdubbelde het aantal beurzen voor Chinese studenten van tien naar twintig! 2). Uitwisseling van wetenschappelijk personeel gebeurt mondjesmaat en is onderworpen aan reciprociteit. Minister Schoof heeft verleden jaar zelfs alle verkeer met China gestopt, maar die houding is op het ogenblik blijkbaar aan het veranderen in positieve zin. China is „on the move”. Het land vibreert aan alle kanten. Nederland zou er goed aan doen – nu dat China ook nog meer nadruk wil leggen op zijn betrekkingen met West-Europa om het „hegemonisme” van de twee supermachten ietwat te neutraliseren – een actiever beleid te voeren dat getuigt van inzicht en visie.

L.J. Emmerij

1) De volledige tekst van de „CPC central committee decision on reform of the economic structure” is beschikbaar op het Institute of Social Studies te Den Haag.

2) Tien voor exacte wetenschappen en tien voor sociale wetenschappen.